

FYLKESTINGSSAK 37-2008

Møtedato: 21.04.2008

Høringsuttalelse: NOU: 2008: 3 *Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning*

Kort sammendrag

Stjernø-utvalget la i januar fram en utredning, NOU 2008: 3 *Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning*. Man har her vurdert tiltak for å sikre strukturen av universiteter og høyskoler i landet. Fylkeskommunen er høringsinstans og høringsfristen er satt til 1. mai. Saken omhandler fylkestingets vurderinger og uttalelse når det gjelder innhold og de forslag som kommer fram i utredningen.

Ufyllende sammendrag

Bakgrunnen for opprettelsen av Stjernø-utvalget er å sikre et høyt internasjonalt mål på utdanning og forskning, sikre samspill mellom lokalt og regionalt arbeids- og samfunnsliv, gi landet tilførsel av kvalifisert arbeidskraft samt å gi god nasjonal dekning av utdanningstilbud med god regional balanse i studietilbud.

Utvalget gir en omfattende oversikt over utviklingen innen høyskole- og universitetssektoren og viser hvordan en skiftende utdanningspolitikk har ført fram til dagens situasjon. For å møte noen av utfordringene foreslås det å endre på institusjonsstrukturen gjennom en sammenslåing av all høyere utdanning i 8-10 enheter, såkalte "campusuniversiteter". Man ønsker slik å skape større og mer robuste enheter. Videre foreslås det at universitetene og høyskolene større regioner fusjoneres, der det for Nordlands del legges til grunn en struktur rundt Universitetet i Nord Norge. Små studiesteder med dårlig rekruttering foreslås nedlagt som selvstendige skoler og omgjort til studiesteder uten permanent faglige ansatte. Høgskolen i Nesna nevnes her som eksempel.

Utvalget peker videre på behov for økt samordning og ansvarsdeling mellom de ulike institusjonene og at kvaliteten på spesielt profesjonsutdanningene må heves. Behov for samling av forskermiljøene, etablering av forskerskoler, styrking av kvaliteten og økt samfunnsrettet forskning er andre forslag som er framkommer. For mer utdypende orientering vises til selve utredningen.

Fylkesrådenes vurdering

Stjernø-utvalget presenterer en oversikt over utviklingen innen høyskole- og universitetssektoren og de utfordringer man står overfor. Fylkesrådet savner en nærmere omtale av regjeringens nordområdesatsing ettersom kompetanse og forskning har vært profilert som viktige elementer i nordområdepolitikken. Utredningen bærer videre preg av å være skrevet ut fra et universitetsperspektiv. Utvalget beskriver hovedutfordringene som primært knyttet til høyskolesektorens fragmenterte struktur med mange små institusjoner og fagmiljøer.

Fylkesrådet mener det er store utfordringer i den samlede sektor og at tiltak og løsninger også må ta utgangspunkt i regionalpolitiske behov. For Nordland er det svært viktig å ha tilgang på utdanning og forskning av høy kvalitet og at denne er tilpasset behovene man står overfor i arbeidslivet og samfunnet forøvrig. Det forutsetter nærhet og kjennskap til regionale og lokale utfordringer og at utdanningen blir tilgjengelig for alle.

Nordland har både særskilte muligheter og utfordringer. Fylket har et vitalt og variert næringsliv som står for bortimot 60 % av total omsetning i Nord-Norge og ca 75 % av den samlede eksport. Arbeidsmarkedet er stramt og det er et stort behov for kompetent arbeidskraft. Nordland er samtidig blant landets største "eksportører" av ungdom til studiesteder utenfor regionen. Fylkesrådet ser det som en stor utfordring å styrke utdanningsnivået, tilgangen til studieplasser og forskningsinnsatsen i fylket i årene framover.

Utfordringer i Nordland, inkludert næringslivets behov for kompetanse og arbeidskraft, tilsier behov for et tettere samarbeid mellom institusjonene i fylket. Fylkesrådet mener alle høyskolene må videreutvikles og styrkes. Det betyr at Høgskolen i Nesna fortsatt må bestå som institusjon med eget faglig personale. Skolen er en viktig leverandør av desentralisert utdanning. Det er imidlertid behov for økt samordning og en klarere arbeidsdeling mellom institusjonene i fylket med spissing av egne fagområder. Fylkesrådet er således enig med utvalget at det må arbeides videre med styrking av kvalitet og ansvarsdeling. For Nordland bør det utredes er mer formalisert samarbeid mellom høyskolene der man på sikt kan se for seg en mer samlet enhet i fylket.

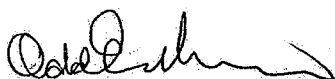
Etablering av Universitetet i Nord-Norge vil ikke være noen god løsning for nordnorsk og norsk høyere utdanning. Store geografiske avstander, manglende effektiviseringsgevinster og økt konsentrasjon av forskningen vil svekke mulighetene for å imøtekomme næringslivets og samfunnets behov på utdannings- og forskningssiden. Forskerutdanning i teknologiske fag i Narvik og innen flere fagområder til Universitetet i Bodø vil være viktige satsinger for å lykkes. Universitetet i Nordland må derfor opprettes som planlagt basert på godkjenning i NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen).

Fylkesrådets innstilling

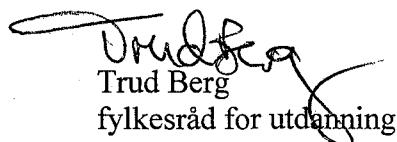
1. Utvalget gir en grei situasjonsbeskrivelse av utviklingen innen høyskole- og universitetssektoren og utfordringene man står overfor. Fylkestinget savner imidlertid en analyse og drøfting av utdannings- og forskningspolitikken sett i lys av regjeringens nordområdepolitikk. Utdanningsinstitusjonenes rolle for å nå nasjonale mål på området er viktige.
2. Fylkestinget mener det er store utfordringer som må løses både innen høyskole- og universitetssektoren. Regionale behov må her ivaretas sterkere. Nordland har et variert og ekspansivt næringsliv med stort behov for kompetent arbeidskraft. Tiltak rettet mot relevans og kvalitet i studier, tilgjengelighet til utdanning og økt forskningsinnsats er helt nødvendig. Ungdom som voksne må stimuleres til å studere i eget fylke. Videreutvikling av forskning og høyere utdanning i en retning som ivaretar fylkets kompetansebehov i årene framover er derfor nødvendig.
3. Fylkestinget mener det er behov for økt arbeidsdeling og større grad av spesialisering i utdanningstilbud og forskning både nasjonalt, i Nord Norge og i Nordland. Det bør etableres strukturer for samarbeid og arbeidsdeling i form av nettverk. Avklaringer og føringer mht. studietilbud og kapasitet må skje i et samarbeid mellom regionale og nasjonale myndigheter. I Nordland bør det arbeides mot et formalisert samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene i en form av en egen "Nordlandsmodell". En mer samlet enhet kan gi positive muligheter både for institusjonene og for utviklingen av Nordlandssamfunnet.
4. Fylkestinget støtter ikke forslaget om strukturendringer med etablering av store institusjoner og såkalte "campusuniversitet". Det er ikke ønskelig å omdefinere alle høyere utdanningsinstitusjoner til universitet. Det bør i stedet legges opp til en klarere rolle- og arbeidsdeling mellom utdanningsinstitusjonene. Høyskolene bør ha tyngdepunkt i kortere og mer praksisrettede utdanninger, mens universitetene har hovedansvar for master- og doktorgradsutdanninger.
5. Det er behov for å utvikle kvaliteten i høyskolene. Undervisningen må være forskningsbasert med relevant lokal/regional praksisrettet forskning. Samarbeid med næringslivet og det offentlige må styrkes. Høyskolene må kunne gi tilbud om master- og doktorgradsutdanninger på områder der de har særlig kompetanse.
6. Etter fylkestingets oppfatning vil ikke et universitet som skal dekke hele Nord Norge ivareta landsdelens eller Nordlands behov for tilgjengelighet til kompetanse og forskning. Etablering av et eget universitet i Nordland er viktig for å utvikle faglig spisskompetanse på områder hvor fylket har særlige fortrinn. Det vil ha stor betydning for regional utvikling å kunne tilby gode og relevante utdanningstilbud for ungdom og øke kompetansen i nærings- og arbeidslivet.
7. Det bør i utgangspunktet ikke bli lettere å bli universitet. Nåværende krav kan eventuelt justeres og suppleres med flere kriterier. Det vil være riktig at Høgskolen i Bodø følger dagens krav når det gjelder akkreditering for å bli universitet.
8. Fylkestinget mener vitenskaplige høyskoler bør kunne fortsette som selvstendige institusjoner. Høgskolen i Narvik bør utvikles til en vitenskaplig høyskole innen teknologisk fagområde. En nettverksmodell som inkluderer tettere samarbeid med NTNU og andre institusjoner bør vurderes.

9. Høgskolen i Nesna må videreutvikles innen sine områder med spissing av fagfelt. Desentralisert og fleksibel undervisning må fortsatt være en sentral del av virksomheten.
10. Det må etableres et finansieringssystem med avtaler mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet som styrker den langsiktige finansieringen av virksomheten. Ordningen må i større grad belønne praksisrettet forskning som også gir en karrieremessig uttelling for den enkelte forsker.

Bodø, 25.03. 2008

Odd Eriksen
fylkesrådsleder

Trud Berg
fylkesråd for utdanning

Trykt vedlegg:

Høgskolene i Nordland: oversikt studier, studenter med mer.

Utrykte vedlegg:

NOU 2008: 3 Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning

UTREDNING

Innledning

Stjernø-utvalget ble oppnevnt av Kunnskapsdepartementet i 2006 med overordnet mandat å vurdere tiltak for å sikre strukturen av universiteter og høyskoler. Dette innebærer blant annet:

- å sikre et høyt internasjonalt mål på utdanning og forskning
- å sikre samspill mellom lokalt og regionalt arbeids- og samfunnsliv
- å gi landet tilførsel av kvalifisert arbeidskraft
- å gi god nasjonal dekning av utdanningstilbud og sikre god regional balanse i studietilbud

Utvalget leverte sin innstilling, *NOU 2008: 3 Sett under ett*, den 22. januar i år. Fylkeskommunen er høringsinstans og høringsfristen er satt til 1. mai 2008. Departementet ønsker spesielt at man gir kommentarer på:

- Utvalgets situasjonsbeskrivelse, forståelse av utviklingstrekk og hovedutfordringer i norsk høyere utdanning
- Spredning av forskerutdanning i Norge, kvalitet i profesjonsutdanningene ved høyskolene og hensynet til konsentrert satsing innen forskning
- Synspunkter på svar og løsninger som er drøftet av utvalget herunder nasjonal styring i forhold til institusjonenes autonomi

Bakgrunn

Om innhold og forslag i NOU 2008: 3 Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning

Situasjonsbeskrivelse og forståelse av utviklingstrekk

Utvalget gir en historisk oversikt over norsk utdanningspolitikk fra 1980-tallet da det på landsbasis var ca 200 institusjoner for høyere utdanning. Distriktshøgskolene var etablert og en rekke utdanningsinstitusjoner - lærerskoler, tekniske/maritime skoler, sosial/sykepleieskoler - ble omdefinert til høyskoler som hadde høyskolestyret som felles regional overbygning.

Hernesutvalgets utredning i 1988 ble fulgt opp av St.meld nr 40 (1990-91) *Fra visjon til virke: Om høgre utdanning*. Man konkluderte her med at høyere utdanning skulle betraktes som ett integrert system der samarbeid og arbeidsdeling skulle utvikles gjennom statlig medvirkning. Institusjonene skulle ha som mål å bli nasjonale tyngdepunkter på sine spesialområder, med ulike oppgaver for universitets- og høyskolesektoren. Det skulle ikke opprettes flere universiteter, og det skulle utvikles sterkere spesialisering mellom universitetene.

I 1993 ble 98 høyskoler slått sammen til 26 større enheter, kalt statlige høyskoler. Samtidig ble regionale høyskolestyrer avviklet. Mange steder ble det valgt løsninger som samlet alle høyskolene i et fylke i én institusjon. Dette skjedde ikke i Nordland. Reformen gjorde høyskolene mer synlig og var et viktig bidrag til å gi dem mer faglig tyngde og slagkraft som seinere har dannet grunnlag for universitetsambisjoner. Reformen innebar samtidig en sterk departemental sentralstyring av utdanningsinstitusjonene på en rekke områder som etablering/nedlegging av studietilbud, dimensjonering, adgangsregulering og intern organisering.

Mjøs-utvalgets innstilling NOU 2000:14 *Frihet under ansvar* la grunnlaget for Kvalitetsreformen i høyere utdanning. Man innførte ny gradsstruktur, nytt karaktersystem, tettere oppfølging av studentene, nye styrings- og ledelsesformer, nytt finansieringssystem med innslag av resultatbasert finansiering mv og generelt større frihet til institusjonene. Det ble åpnet for at høyere utdanningsinstitusjoner kunne endre kategori etter nærmere kriterier og at høyskolene dermed

kunne bli universiteter. Dagens lov (2005) gir alle institusjoner rett til å tildele doktorgrad. Finansieringssystemet skiller ikke mellom institusjonstyper. Det følger ikke penger med å bli universitet, men institusjonene konkurrerer om samme pott for resultatbasert tildeling av forskningsmidler. Det er fastsatt krav om antall doktorgrader og mastergrader som kvalifiserer for å oppnå universitetsstatus.

Stjernøutvalget peker på at man på denne måten gjennom en rekke tiltak gradvis har bidratt til å sidestille høyskoler med universiteter. Utviklingen har gått i retning av at høyskoler med universitetsambisjoner dreier fagutvikling og ressursbruk i retning av masterstudier og forskningsutdanning. Man konkluderer videre med at det er blitt en fragmentert struktur med mange små institusjoner og fagmiljø som konkurrerer med et fåtall større institusjoner om studenter, faglig personale og faglig prestisje. Mange små fagmiljø har lavere produktivitet enn større. På den andre siden fremheves at strukturen har vært en distriktspolitisk suksess med nærhet til utdanningstilbud og muligheter for grupper som kanskje ellers ikke ville ha studert. Lokalt arbeidsliv har videre fått tilgang på nyttig kompetanse.

Utvalget mener at målet om arbeidsdeling mellom institusjonene har lidd nederlag. Et finansieringssystem som belønner produksjon av studiepoeng har bidratt til at det er vanskelig å legge ned tilbud for at de skal videreføres andre steder. Videre konkluderes med at Stortingets vedtak om at en høyskole skal få tittelen universitet hvis den har fire doktorgrader og fem mastergrader, har ført til at mange har konsentrert energi og ressurser om å oppfylle disse kriteriene. Det har resultert i større oppsplitting av forskerutdanning og spredning av fagmiljøene. Det er blitt større likhet mellom høyskoler og universitet og det stilles spørsmål om studentene får den kvalitet de har krav på. Fullføringsgraden på forskerutdanningen er svak. Man er også bekymret for varierende og til dels lav kvalitet i de korte profesjonsutdanningene. Det er svak kontakt mellom praksisfeltet og institusjonene, spesielt innenfor lærerutdanningen. Det er også liten forskningstilknytning til utdanningene.

Det framheves at det er behov for en sterkere nasjonal styring med økt arbeidsdeling mellom institusjonene for å sikre kvalitet og at samfunnet sikres tilstrekkelig tilgang på arbeidskraft med høyere utdanning.

Institusjonsstruktur og forslag til modell

Utvalget har vurdert 4 ulike modeller:

1. *Flercampusmodellen* innebærer en fusjonering av universiteter og høyskoler til integrerte flercampus-universiteter med felles styre i regionene/landsdelene. Utvalget forutsetter et "tak" på 10 universiteter
2. *Storhøgskolemodellen* er sammenslåing av høyskolene i hver landsdel under felles styre, mens universitetene består som i dag
3. *Nettverksmodellen* består i at dagens universiteter og høyskoler i hver landsdel opprettholdes og knyttes sammen i nettverk med sikte på å utvikle en arbeidsdeling om bl.a. mastergrads- og doktorgradsutdanninger
4. *Prosess- og differensieringsmodellen* innebærer at institusjoner som ikke oppfyller visse minimumskrav pålegges å starte prosesser for fusjonering med andre institusjoner

Utvalget mener det er behov for å skape større og mer slagkraftige institusjoner og vil foreslå å endre institusjonsstrukturen gjennom sammenslåinger av all høyere utdanning i 8-10 enheter – såkalte "campusuniversiteter". Dette skal skje gjennom en prosessstilnærming der alle universiteter og høyskoler innen 2010 uttaler seg om hvilke institusjoner de ønsker å bli slått sammen med. Det skal skje på basis av bl.a. geografi, profil, strategi og størrelse. Regjeringen skal ha den endelige avgjørelsen om institusjonsstrukturen. En inndeling tilnærmet flercampusmodellen vil gi en struktur med store enheter innenfor de ulike landsdelene. Man fusjonerer universitetene og høyskolene som blir en del av universitet i "sin" region/landsdel. Følgende struktur skisseres:

1. Universitetet i Nord Norge: UiT, høyskolene i Finnmark, Tromsø, Harstad, Bodø, Narvik og Nesna samt Samisk høyskole (ca 17 000 studenter)
2. Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, NTNU
3. Universitetet i Vest-Norge
4. Universitetet i Sørvest-Norge
5. Universitetet i Vest-Viken
6. Innlandsuniversitetet
7. Universitetet i Øst-Norge
8. Universitetet i Oslo

Høyskoler som ligger i gråsoner i forhold til geografisk inndeling, kan foreslå annen geografisk tilknytning. Som eksempel kan Høgskolen i Nesna som alternativ grupperes sammen med institusjonene i Midt Norge. Høgskolen i Narvik kan av faglige grunner knyttes til NTNU. Universitetene vil ha ulik fagprofil og vil innen sine områder ha ansvar for omstilling av studiesteder. Studiesteder under en viss størrelse forutsettes nedlagt eller reorganisert.

Ett av utvalgets 11 medlemmer (Marianne Harg) mener flertallets forslag ikke gir svar på de utfordringer institusjonene står overfor. En styrt fusjonsprosess er ikke et svar på utvalgets felles mål om bedre arbeidsdeling, økt differensiering, og økt nærhet til det regionale arbeidslivet. Hun framholder videre samfunnets behov for et mangfoldig utdanningstilbud, og institusjoner med ulike mål og strategier. Som en følge av dette mener hun det er galt å omdefinere alle høyere utdanningsinstitusjoner til universitet.

Kriterier for akkreditering som universitet

Det foreslås å endre kriteriene slik at institusjoner som har minst én doktorgrad og minst 5000 studenter kan akkrediteres som universitet. Kriteriene for å oppfylle krav til stabil forskerutdanning skjerpes, for eksempel ved å tallfeste et visst antall kandidater pr. år.

Utvalget foreslår at dagens krav til forskningsvirksomhet, kompetanse, infrastruktur og internasjonale nettverk mv. videreføres.

Utvalgets medlem Harg er enig i at dagens krav om 4 doktorgradutdanninger bør erstattes av andre kriterier, men ønsker ikke å gjøre det lettere for høyskolene å bli universitet. Hun foreslår å erstatte dagens krav med et system med flere kriterier knyttet til kompetanse og kapasitet til å være vertskap for en forskerskole, personalets kompetanse, institusjonens forskningsvolum og kvalitet, samarbeid med fremragende forskningsmiljøer og bredde og dybde i fagmiljøene. Departementet bør også kunne overprøve NOKUT's godkjenning etter en konsekvensvurdering av hvilke følger akkreditering av nye universiteter vil få for det samlede utdanningssystemet.

Styrking av forskerutdanningen

Utvalget peker på at institusjonsstrukturen med mange små høyskoler og at målet for mange av disse om å bli universitet har konsekvenser for kvaliteten på forskningen. Dette har gitt mange doktorgradsutdanninger på smale fagfelt og en fragmentering av utdanningstilbudet på master- og doktorgradsutdanningen.

Samtidig pekes det på potensialet institusjonene representerer for samfunnsutviklingen. Utvalget viser til en OECD-undersøkelse som blant annet konkluderer med at institusjonene representerer verdifulle ressurser for sine omland. Institusjonene kan i tillegg høste betydelige fordeler gjennom et tettere samspill med regionalt samfunns- og arbeidsliv.

Den strategiske påvirkningen av forskning og utdanning gjennom ulike program i forskningsrådet for å stimulere til et tettere samspill mellom utdanning, forskning og regionalt arbeids- og næringsliv, mener utvalget har gitt små effekter hittil. I videreutviklingen av den samfunnsrettede virksomheten foreslås det at det blir en sterkere integrasjon mellom denne og forskning og

utdanning. Det er lagt finansieringsforslag av tiltak som skal bedre kvaliteten på forskerutdanningen.

Utvalget mener videre det må satses offensivt på forskerskoler med strukturert opplegg som fyller minstekrav til antall studenter, veiledere, kurstilbud og seminarer. Kapasiteten mht. fagmiljø og veiledning bør minimum utgjøre 20 studenter. For små miljøer kan forskerutdanning organiseres gjennom forpliktende nettverk/avtaler med tverrinstitusjonelle forskerskoler. Det foreslås å øke bevilgningene med anslagsvis 300 mill kroner årlig for dette formål.

Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler

Det legges til grunn at man viderefører dagens finansieringsmodell, men at man legger økt vekt på den strategiske forskningskomponenten og innfører en tilsvarende undervisningsbevilgning. Basisbevilgning og resultatbaserte bevilgninger reduseres tilsvarende. De strategiske bevilgningene skal ikke være nøytrale i forhold til geografi eller fordeling mellom institusjoner, men vil kunne variere over tid. Effekten forutsettes evaluert.

Det foreslås å innføre et system med 3-4årige avtaler mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet for å styrke langsiktigheten i virksomheten. Departementet inviterer Universitets- og høyskolerådet til et samarbeid om et tydelig mål- og rapporteringssystem, som gir institusjonene frihetsgrader og ansvar for effektiv gjennomføring.

Små studiesteder

Utvalget har gjennomført en analyse som viser at små avdelinger, studiesteder og høyskoler gjennomgående er mindre produktive enn større. Det synes å være en kritisk masse ved at avdelinger med mindre enn 3-400 studenter ofte er mindre produktive enn større avdelinger. Det er også mindre forskning ved små avdelinger.

Utvalget mener dagens desentraliserte struktur med mange små institusjoner og studiesteder i framtiden vanskelig kan oppfylle kravene som vil bli stilt nasjonalt og internasjonalt. Kravene vil bli skjerpet om å bidra til FOU og samarbeid med næringslivet og offentlig sektor i sin region/landsdel. En styrking av institusjonene som sentre for forskning og innovasjon vil kreve større og mer robuste fagmiljøer. Størrelse og sosialt liv er også viktige i institusjonenes konkurranse om studentene.

Man mener det bør bli færre studiesteder med lav produksjon og sviktende søkning. En bør se på alternative og mer fleksible løsninger for å sikre befolkningen tilgang til høyere utdanningstilbud, som for eksempel å omgjøre enkelte studiesteder til studiesentre uten permanent faglig ansatte. Utvalget anbefaler at framtiden for enkelte studiesteder vurderes.

I denne sammenheng trekkes Høgskolen i Nesna fram som eksempel på et framtidig studiesenter. Det pekes på at høyskolene har hatt sviktende rekruttering i lang tid og har en høy andel desentraliserte studier og etter- og videreutdanningstilbud. Nesna er i begrenset grad et studiested der studentene holder til. Utvalget foreslår at det vurderes en omorganisering der man knytter seg til en annen institusjon.

Dimensjonering og arbeidsdeling

Utvalget mener det er departementets ansvar å gripe inn hvis det er fare for at sentrale samfunnsområder ikke får tilført den kompetansen som er nødvendig. Dette kan gjelde dimensjonering av utdanninger innen definerte områder som er kritisk, for eksempel helsefaglige utdanninger. Man mener videre det er behov for styrket kontakt og et bedre samarbeid mellom de høyere utdanningsinstitusjonene og regionalt arbeidsliv for å tilpasse studietilbudene bedre til behovene i samfunnet.

Det framheves videre at det bør være en viss arbeidsdeling mellom institusjonene og at departementet bør ha en rolle for å sikre dette. Med en organisering i større institusjoner som foreslått (flercampusmodellen) vil arbeidsdelingen i hovedsak skje internt i regionen mens departementet kan gi noen overordnede føringer. Med dagens struktur kan departementet stimulere til arbeidsdeling gjennom bruk av strategiske midler. Utvalget ser det som en nasjonal oppgave å sikre at det er en god regional balanse i fordelingen av studieplasser. Erfaringene viser at det er vanskelig å styre studentenes studievalg til bestemte regioner. Man mener studentenes etterspørsel etter høyere utdanning fortsatt skal være styrende for den samlede kapasiteten av studieplasser.

Utvalget foreslår at departementet tar initiativ til en prosess med sikte på en klarere ansvarsdeling mellom universitetene når det gjelder små fag. Det er behov for en kartlegging av småfag innenfor bl.a. humaniora og realfagene. Nordiske samarbeidsløsninger bør i denne sammenheng vurderes.

Universitetenes og høgskolenes regionale betydning.

Utvalget konstaterer at de høyere utdanningsinstitusjonene er viktige for byene og regionene der de er lokalisert langs flere dimensjoner:

- ansatte og studenter bidrar til økt *etterspørsel*
- institusjonene har en viktig *tilbudseffekt* ved at flere tar utdanning, styrker lokal kompetanse
- institusjonene har en *magneteffekt* ved å tiltrekke seg fagfolk innen andre virksomheter
- gir en *knoppskytingseffekt* basert på kompetansen som er utviklet
- *nettverkseffekt* som sentral møteplass
- *kulturell miljøeffekt* gjennom å sette preg på stedene de er lokalisert
- *politisk artikulasjonseffekt* som regionale talerør og bidragsyter til regional identitetsbygging
- *imageeffekt* som symbol på kunnskapssamfunn

Utvalget mener hovedutfordringen nå er å skape mer robuste fagmiljøer og institusjoner hva angår omstillingsevne, kvaliteten på forskning og utdanning samt kapasiteten til å være en god partner for myndigheter og arbeidsliv. Det må utvikles en mer hensiktsmessig arbeidsdeling for å kunne dekke større områder på en mer optimal måte. Utvalget mener et hovedgrep kan være å koble institusjonene sammen i sterkere enheter som kan hevde seg nasjonalt og internasjonalt.

Områder som ikke berøres i utredningen

Utvalget har ingen drøfting av utdannings- og forskningspolitikk sett i lys av Regjeringens nordområdesatsing. Det foreligger ingen analyser av sektorens særlige utfordringer i nord og det er heller ingen drøfting av mulige Nordområdesatsinger eller utfordringer for å bringe Nord-Norge i samsvar med landet forøvrig.

Høgskolene i Nordland

Høgskolen i Nesna, HINE

Høgskolen i Nesna har tradisjoner tilbake til 1918. Ulike typer lærerutdanning har stått sentralt, men studietilbudet er etter hvert utvidet. Høgskolen har i dag om lag 1000 studenter og 125 ansatte. Skolen tilbyr allmennlærer- og førskolelærerutdanning; faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag, sykepleier- og informatikkutdanning, og bachelorutdanning med fordypning i drama, musikk, idrett, informatikk/ informasjonssystemer, samt spesialpedagogikk. Fra 2007 har Høgskolen tilbud om mastergrad i profesjonsrettet naturfag og i musikkvitenskap. Høgskolen har hovedsete på Nesna der det i 2006 ble tatt i bruk nye lokaler. I tillegg har høgskolen permanent virksomhet i Mo i Rana (informatikk) og i Sandnessjøen (sykepleierutdanning). HiNe vektlegger en regional forankring på Helgeland og har en stor grad av fleksible (samlingsbaserte) studier.

Høgskolen i Narvik, HIN

Høgskolen i Narvik ble opprettet i 1994 gjennom sammenslåing av Narvik ingeniørhøgskole, Sivilingeniørutdanningen i Narvik og Nordland sykepleierhøgskoles avdeling i byen. Høgskolen utdanner sykepleiere, ingeniører, sivilingeniører, økonomer og realfagslærere. HIN har ca 1200 studenter og 160 ansatte. Teknologikutdanningen inneholder en rekke tilbud innen bachelor, master og doktorgradsutdanning innen teknologifag med seks masterstudier innenfor ulike ingeniørrettede disipliner. Skolen tilbyr forkurs til ingeniørutdanning i Alta og i Bodø. HIN har en forholdsvis stor andel av utenlandske studenter (hovedsaklig fra Kina og Russland).

Høgskolen i Bodø, HBO

Høgskolen i Bodø har sin fagkrets innen økonomiske-, administrative-, fiskeri- og havbruksfag i tillegg til lærerutdanning, sykepleieutdanning, samfunnsfag og utdanninger innen sosialt arbeid. Over 100 ulike studier spenner over en rekke fagområder og ulike nivå fra grunnleggende til doktorgrad. Skolen har om lag 4300 studenter og 500 ansatte. Man har i dag et titalls mastergradstilbud forankret i et bredt studietilbud. I tillegg til campus i Bodø har HBO studiesteder i Mo i Rana og i Stokmarknes. Høgskolen samarbeider med en rekke utdannings- og forskningsinstitusjoner i andre land. Spesielt gjelder dette russiske institusjoner knyttet opp til nordområdeutfordringer.

Vedlagt er en oversikt over studier og studenter ved høyskolene i Nordland.

Partnerskapsavtale mellom høyskolene og Partnerskap Nordland (PN)

Partnerskap Nordland¹ har etablert et bredt samarbeidsforum, "Forum for Kompetanse og arbeidsliv" der felles utfordringer knyttet til kompetanseområdet tas opp. Samarbeidet følges i dag opp gjennom faste møter mellom høyskolene, fylkeskommunen, NHO, LO, KS og Norges Forskningsråd. Partnerskap Nordland inngikk høsten 2005 en partnerskapsavtale med de tre høyskolene i fylket. Formålet med avtalen er å:

- synliggjøre og følge opp sentrale innsatsområder i fylkesplanen knyttet til styrking av kunnskapssamfunnet, økt FoU-innsats (forskning og utviklingsarbeid), innovasjon og verdiskaping
- styrke samarbeidet mellom næringslivet, offentlige myndigheter og høyskolen
- sikre god rekruttering til arbeidslivet i fylket med relevante utdanningstilbud for offentlig og privat arbeidsliv
- bidra til vekst og utvikling for de høyere utdanningsinstitusjonene i fylket

Følgende samarbeidsområder ligger til grunn for konkretisering av felles utviklingsoppgaver:

- Samarbeid om utvikling av utdanningstilbud i samsvar med arbeidslivets behov
- FoU-samarbeid
- Samfunnsutvikling, innovasjon og entreprenørskap
- Internasjonalisering
- Videreutvikling av Fou-miljøene, bedring av rammevilkårene og oppbygging av forskerutdanninger ved utdanningsinstitusjonene

Avtalen er en 3-årig rammeavtale basert på en felles forpliktelse på ovennevnte sentrale innsatsområder. Den suppleres av årlige handlingsplaner med hver høyskole der man har konkretisert tiltak, forventet resultat, ansvarsforhold og framdrift.

¹ Partnerskap Nordland består av: Nordland fylkeskommune (næringssjef og fylkesutdanningssjef), Fylkesmannen (landbruksdirektør og utdanningsdirektør), NAV, Innovasjon Norge, NHO, LO, Fiskeridirektoratet og Norges forskningsråd (ledelse av respektive virksomheter i Nordland)

Universitetet i Nordland

Høgskolen i Bodø har de to siste årene arbeidet målrettet mot universitetsstatus. Fylkeskommunen har støttet opp om satsingen og bidratt med økonomiske midler til doktorgradsprogram. Universitetsstatusen antas å styrke institusjonens stilling både nasjonalt og internasjonalt og åpne for adgang til forskningsprosjekter og midler som en ellers ikke ville hatt. Rekruttering av høyt kvalifisert fagpersonell og studenter forutsettes også å bli lettere. Universitetets faglige selvstendighet gir bedre muligheter til å møte ønsker og behov for utdanningstilbud fra lokalt og regionalt samfunns- og næringsliv.

Universitet i Nordland skal ha en viktig regional forankring, nasjonal betydning og internasjonal orientering. Det skal være et senter for den videre utviklingen i nordområdene. HBO har i en årrekke hatt sterke og gode samarbeidsrelasjoner med Russland som skal utvikles videre. Innenfor de fire doktorgradsutdanninger skal universitetet dyrke frem forskning som er nyskapende innen følgende fagområdene:

- Bedriftsøkonomisk forskning, særpreget av innovasjon/entreprenørskap, energi/miljø og etikk.
- Samfunnsvitenskapelig forskning rettet mot arbeidsliv, velferd og offentlig forvaltning.
- Naturvitenskapelig forskning innenfor havbruk.
- Profesjonsforskning knyttet mot praktisk kunnskap og profesjonell utøvelse.

HBO er i dag inne i en viktig fase i arbeid med universitetsetableringen. To av fire doktorgradsutdanninger (phd) er på plass. Dette gjelder phd i bedriftsøkonomi ved Handelshøgskolen og i sosiologi ved Avdeling for samfunnsfag. Søknader om å etablere de to øvrige phd-utdanningene, i havbruk ved Avdeling for fiskeri- og naturfag og i praktisk kunnskap ved Profesjonshøgskolen, er til behandling i NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen). Så snart de to siste phd-godkjenningene er på plass sendes endelig søknad om universitetsstatus.

Problemstillinger

Generelt om utvalgets situasjonsbeskrivelse

Utvalget gir en god oversikt over utviklingen innen høyskole- og universitetssektoren og hvordan skiftende utdanningspolitikk har ført fram til dagens situasjon som kjennetegnes av:

- større likhet mellom universiteter og høyskoler
- økt frihet til den enkelte institusjon
- økende oppbygging av master- og doktorgrader ved dagens høyskoler
- et økende antall universiteter – der man fra dagens fem (Oslo: UiO, Bergen: UiB, Trondheim: NTNU, Stavanger: UiS, Tromsø: UiT og Ås: Universitetet for miljø og biovitenskap), ser utvikling mot åtte andre høyskoler med ambisjon om å bli universitet (inkludert Høgskolen i Bodø)
- en struktur som er under press både innenfra og utenfra der mange studiesteder har svak rekruttering og evalueringer som har påvist sviktende kvalitet i flere sentrale utdanninger
- et finansieringssystem som vektlegger produksjon av studiepoeng og i mindre grad stimulerer til samarbeid mellom institusjonene
- et finansieringssystem som i liten grad stimulerer til samfunnsrettet forskning

Det er flere dilemmaer når det gjelder løsninger på de utfordringer man står overfor. Dette gjelder bl.a:

- god distriktsmessig spredning kontra faglig konsentrasjon

- faglig relevans og nærhet kontra akademisk karrieretellende (meritterende) effekter og frihet for den enkelte
- rekrutteringsgrunnlag kontra mangfold og mange studiesteder
- forskerutdanning og behov for fagmiljø av en viss størrelse
- frihet, lokalt initiativ og konkurranse kontra statlig styring

Når det gjelder forslag til tiltak og løsninger på hovedutfordringene er det grunn til å trekke andre konklusjoner enn det flertallet har kommet fram til.

Utvalget har ingen drøfting av utdannings- og forskningspolitikk sett i lys av Regjeringens nordområdesatsing. Dette er oppsiktsvekkende. Her foreligger ingen analyser av sektorens særlige utfordringer i nord og det er følgelig heller ingen drøfting av mulige Nordområdesatsinger eller utfordringer for å bringe Nord-Norge i føring mht. forskning og utdanning innen hele området. Forskningen i Nordland skal bidra til nasjonens satsing på Nordområdene og baseres på naturlig fortrinn, næringsstruktur og kompetansegrunnlag i fylket. Dette gjelder innenfor prosessindustri og industriell teknologi, maritim sektor, energi, miljøovervåkning/miljøforskning, petroleum, transport/logistikk og reiseliv/kulturbasert næringsutvikling. Forskerutdanning i teknologiske fag i Narvik og innen bedriftsøkonomi, havbruk/fiskeri og samfunnsvitenskaplig forskning Bodø, vil være viktige satsinger for å lykkes med å bygge ut et avansert og moderne næringsliv og samfunn i nord.

Regionale utfordringer i Nordland

Både Nord-Norge som landsdel og Nordland som fylke har særskilte utfordringer. Arealet i Finnmark, Troms og Nordland dekker over 40 % av Norges samlede areal mens knapt 13 % av befolkningen er bosatt her. Det betyr en befolkningstetthet på 4,75 % i landsdelen mot 14,35 % i landet som helhet. Drøyt halvparten av Nord-Norges befolkning bor i Nordland (ca. 235 000 innbyggere). Nord-Norge består av flere regioner med ulike utfordringer. Innenfor den nordlige landsdelen kan en både se på Nordland som én region eller som en storregion med flere regioner som Helgeland, Salten, Ofoten, Lofoten, Vesterålen.

Når det gjelder befolkning og næringsliv er Nordland tyngdepunktet i Nord-Norge der omsetningen i næringslivet i Nordland ligger på nærmere 60 % av omsetningen totalt i Nord-Norge. Ifølge rapporten *Indeks Nordland 2008* (2008) vokser omsetningen til bedriftene i Nordlands næringsliv med 10 % og investeringene er historisk høye. Nordland er en eksportmotor i Nord-Norge der over 75 % av eksporten av tradisjonelle varer kommer fra fylket. Videre er arbeidsmarkedet meget stramt og det forventes at behovet for arbeidskraft vil tredobles innen fem år. Behovet for kompetent arbeidskraft vil være en stor utfordring for arbeids- og næringsliv i Nordland i årene framover.

Parallelt med en positiv utvikling for næringslivet i Nordland er det klare utfordringer knyttet til utdanningsnivå, tilgang til studieplasser og forskningsinnsats i regionen. Til tross for en økning de siste årene ligger andel av befolkning med høyere utdanning rundt 5 % under landsgjennomsnittet. For å komme på et nasjonalt nivå burde man i Nordland ha hatt rundt 5500 flere sysselsatte med høyere utdanning.

Statistikk viser at Nordland er et av landets største eksportører av ungdom til studiesteder utenfor regionen. Tall fra 2001 til 2006 viser at mellom 4270 og 5450 personer som bodde i Nordland som 16-åringer årlig dro ut av fylket for å studere. En god del av disse antas ikke å vende tilbake når de går ut i arbeidslivet. Til sammenligning har Troms en netto import av personer til studier i fylket på mellom ca. 2500 og 3200 personer årlig i de samme årene. Nærhet til utdanningstilbud er av stor betydning for utviklingen av kompetansenivået i regionene. Et stort behov for personale med høyere

utdanning i næringsliv, offentlig forvaltning og tjenesteyting i Nordland kombinert med for lavt utdanningsnivå og betydelig eksport av ungdom som vil studere, må møtes offensivt ved å utvikle gode og relevante utdanningstilbud og styrke forskningsinnsatsen ved lærestedene i fylket. I et så stort fylke som Nordland er det også viktig med desentraliserte og IKT-støttede fleksible studietilbud for å utfylle studietilbudet ved de faste studiestedene.

Små høyskoler – nedlegging av Høgskolen i Nesna

For noen små institusjoner er det en utfordring at studentsøkningen ser ut til å svikte. Unge studenter trekker mot byene og større miljøer. Demografiske endringer vil fra 2015 også føre til nedgang i årskull noe som igjen vil kunne forsterke nedgang i søkere.

Høgskolen i Nesna har utfordringer knyttet til rekruttering av studenter – spesielt ved eget studiested. Dette til tross for at høyskolen nylig har tatt i bruk nye og funksjonelle lokaler på Nesna. Skolen har faste studiesteder i Rana og Alstahaug og gir også tilbud i andre regioner. Gjennom flere år har skolen vært aktiv når det gjelder å tilby desentralisert utdanning i Nordland noe som også er i samsvar med politisk strategier og mål. Opplæringen må dekke arbeidslivets og den enkeltes behov for kompetanse gjennom fleksible og tilgjengelige opplæringstilbud. Livslang læring må tilrettelegges der voksne kan kombinere arbeid og studier. Høgskolen har her vært i front når det gjelder etablering av fleksible studietilbud. Undersøkelser kan også dokumentere at det er en klar sammenheng mellom tilgjengelighet og rekruttering til høyere utdanning. Dette gjelder i særlig grad for voksne utdanningssøkende

Det er beklagelig at utvalget foreslår å vurdere nedleggelse av høgskolen og gjøre den om til et studiesenter uten eget faglig personale. Dette betyr at man mister fast ansatt faglig personale. At forslaget framkommer i utredningen, kan videre ha betydning for rekruttering av studenter til neste skoleår. For HiNe og andre små institusjoner vil overlevelse være avhengig av at man utvikler nisjer og spesialiteter som er attraktive samt at desentraliserte studiemetoder kan være spesielt spennende og aktuell i vår region. Både for Nordlandssamfunnet og for HiNe selv kan det være hensiktsmessig at skolen i sterkere grad spisser sin egen kompetanse innen aktuelle fagområder. Dette kan gjelde lærerutdanningen, førskolelærerutdanning og ulike fordypninger innen for eksempel naturfag, idrett og musikk.

Høgskolen i Nesna ønsker å spille en aktiv rolle når det gjelder regionalt utviklingsarbeid på Helgeland. Selv om man har nærhet til Helgeland, vil tilbud til enkeltpersoner og arbeidsliv måtte ta utgangspunkt i det skolen selv er god på. Det vil således ikke være riktig at HiNe er den høyere utdanningsinstitusjon som alene skal stå for regionalt utviklingsarbeid i regionen. Helgeland har et sterkt industrimiljø som også må knytte til seg kompetanse fra andre miljøer. Høyskolene i Narvik og Bodø (Universitet i Nordland) bør også være aktive leverandører av utdanning og forskning innen sine spesielle fagområder i denne regionen som i fylket og landsdelen for øvrig. Samarbeid og arbeidsdeling med utvikling og spissing av egen kvalitet er sentralt for Høgskolen i Nesna, både når det gjelder utdanningstilbud, forskning og utviklingsarbeid. Kulturbasert næringsutvikling er ett av områdene der høgskolen kan ha et potensial for videre utvikling.

Sammenslåing av universitet og høyskoler

Utvalget uttrykker som et problem at mange høyskoler ønsker å bli universitet. Det pekes på at Kvalitetsreformen la opp til økt frihet for den enkelte institusjon, økt konkurranse, større fragmentering og bekymring for kvalitet. Man konkluderer bl.a med økt nasjonal styring og sammenslåing av universiteter og høyskoler til store enheter. Frihet og konkurranse har på den

andre siden bidratt til å stimulere til flere høyskoler (deriblant HBO) til å utvikle og spisse egen kompetanse gjennom oppbygging av flere doktorgrader. Utvalgsmedlem Harg har et interessant forslag om å erstatte dagens kriterier om et bestemt antall doktorgradsutdanninger er med flere kriterier knyttet til kompetanse og kvalitet. Det vil kunne bidra til at ressursene i større grad konsentreres om å utvikle forskning, forskerutdanning og kvaliteten på utdanningene.

Det kan likevel være betimelig å stille spørsmål om behov for en tydeligere rolle- og arbeidsdeling som bygger på institusjonenes egenart. Det kan slik sett være hensiktsmessig at høyskolene har sine tyngdepunkt når det gjelder kortere og mer praksisrettede utdanninger selv om slike utdanninger også vil finnes ved universitetene. Tilsvarende må universitetene ha hovedansvar for master- og doktorgradsutdanning innenfor sine fag. Konsekvensen er at man bygger videre på de institusjonelle strukturene som finnes i dag, men at alle får en klarere rolle.

For høyskolene betyr det å gjenopprette prestisje i det å skape kvalitetsmessig god undervisning på lavere grad, orientert mot behovene der utdanningen skal brukes og gjennom anerkjennelse av spesielt gode undervisningsmiljø. Undervisningen på høyskolene må være forskningsbasert med vekt på relevant og anvendt forskning basert på arbeidslivets behov.

Vitenskaplige høyskoler forutsettes av utvalget å opphøre. Disse har i dag en smalere faglig orientering enn universitetene, men skal på sine felt holde samme faglige nivå som et universitet. Fylkeskommunen støtter i dag Høgskolen i Narvik når det gjelder arbeid for etablering av en vitenskaplig høyskole med doktorgradsutdanning innen ingeniørfag. Det er viktig å utvikle og forsterke fagprofiler til institusjonene. Det kan likevel være behov for et nært samarbeid med andre universitet, deriblant NTNU.

Store og små universitet – Universitetet i Nordland/Nord Norge

På et særdeles tynt analysegrunnlag presenterer utvalget kanskje det meste ekstreme forslag om et Nordnorsk universitet som skal omfatte alle høyskolemiljøer og Universitetet i Tromsø. Begrunnelsene for dette forslaget er mer påstander enn basert på gjennomgående analyser. Man er opptatt av at store universiteter innebærer mer rasjonell ressursutnyttelse og bedre fagmiljøer. Dette er det grunn til å modifisere. For det første må størrelse holdes opp mot andre mål som tilgjengelighet og det å være ressurs for regional utvikling. Med de avstander som er en realitet i Nord-Norge, må dette hensynet veie tungt. Avstanden mellom Universitetene i Tromsø og Trondheim er for eksempel mer enn 1200 km. Det finns neppe noe bebodd område i Europa (med forbehold for Russland) der er større avstand mellom universiteter. I denne situasjonen er tilgjengelighet relevant.

For det andre er det begrenset hva en kan oppnå av effektivitetsgevinster (både faglige og økonomiske) ved å beholde de samme studieenheter, men organisert i en større landsdelsorganisasjon. Adm. dir i Norges Forskningsråd har bl.a uttrykt følgende: "Store enheter vil gi helt andre samordningsmuligheter, men vil ikke i seg selv være en garanti for økt kvalitet. - Vi må skille mellom en debatt om institusjonsstørrelse og en debatt om hvordan vi kan få forskningsmiljøer som er sterke nok til å konkurrere internasjonalt". Sammenslåing har også transaksjonskostnader både om den er frivillig eller tvungen.

For det tredje finnes det mange gode eksempler, både nasjonalt og internasjonalt på internasjonalt ledende universiteter som likevel er nokså små universiteter. Som det framgår av utredningen har Finland 20 universiteter mens Sverige har 16 universiteter og 5 høyskoler med dr. gradsrett. Selv om det foregår en debatt i disse landene om å slå sammen noen av disse universitetene, vil det likevel være i god nordisk tradisjon om Norge får 10 – 12 universiteter og noen høyskoler med rett

til å gi dr. grad. Noen av disse institusjonene vil i tilfelle kunne ha noe mindre enn 5000 studenter. Også mindre universiteter må gis anledning til å utvikle fagområder der de er ledende nasjonalt og deltar i gode internasjonale nettverk.

Etablering av Universitetet i Nord-Norge ikke vil være noen god løsning for nordnorsk og norsk høyere utdanning. Ved en sentralisering av UH-systemet i Nord-Norge vil landsdelen framstå som et lite funksjonell størrelse. Med de store utfordringer man står overfor i Nordland og Nord-Norge for å videreutvikle forskning og høyere utdanning i en retning som ivaretar landsdelens kompetansebehov i årene framover, må innsatsen og oppmerksomheten settes inn på andre områder enn institusjonsstruktur.

Samarbeid og strukturer i Nordland, Nord Norge og landet forøvrig

Nord-Norge blir ofte kritisert for at det er stor sprik og lite samordning internt i landsdelen. Med store avstander er det lite å vinne på å bygge store organisasjonsløsninger for å vise fram et stort studenttall. Den reelle kapasitetsutnyttelsen vil neppe bli bedre på Nesna eller i på Samisk høyskole om disse blir integrert i et nordnorsk universitet. Det vil heller ikke medføre bedre fagmiljø ved disse institusjonene.

Utvalget skisser en nettverksmodell som alternativ framtidig struktur. Denne legger til grunn at institusjonene i hver landsdel ikke fusjoneres men at det etableres strukturer for samarbeid og arbeidsdeling i form av nettverk. Det forutsettes at nettverkene som hovedregel har et universitet i sentrum. Det betyr både et ansvar for arbeidsdeling mellom institusjonene og koordinering av tilbud av masterstudier og doktorgradsutdanninger.

Gjennom en slik modell kan institusjonene beholde sin autonomi innenfor rammen av nasjonale føringer som er mer politisk styrt enn i dag. Dette kan synes å være en riktig vei å gå. Det bør innebære en bedre koordinering av studietilbud på master og doktorgradsnivå blant de nordnorske miljøene der universitetene i Tromsø og Nordland har et særlig ansvar. Samarbeidet må også inkludere en viss ansvarsdeling mellom universitetene. Hvem en samarbeider med må primært være basert på faglig relevans og ikke geografi. Handelshøgskolen i Bodø vil eksempelvis ha størst interesse av å inngå i samarbeid om forskerutdanning med læresteder som Norges handelshøgskole i Bergen og Handelshøgskolen BI.

I Nordland bør det arbeides mot en "Nordlandsmodell" som forutsetter et mer formalisert samarbeid mellom institusjonene. Hensikten må være å styrke den samlede kompetansen, få en klarere arbeidsdeling og et tett samarbeid mellom høyskolene om utdanning og forskning som imøtekommer utfordringer man står overfor.

Kvalitet, omfang og relevans i forskningen

Det er et sterkt uttrykt både nasjonalt og regionalt at det er behov for å styrke forskningen. Spesielt gjelder dette forskningen i næringslivet. Forskerskoler etter den nettverksmodell som Forskningsrådet anbefaler vil kunne integrere institusjoner i Nordland i et nasjonalt forskermiljø og således bidra til å sikre høy kvalitet. Det legges da til grunn at man har spisskompetanse innen aktuelt fagområde som inngår i den nasjonale forskerskolen. Det er således behov for mer nasjonal koordinering av forskerutdanningen der det inngås et tverrinstitusjonelt samarbeid om forskerskoler innenfor de ulike fag.

Man bør videre stimulere til samarbeidsmodeller mellom kunnskapsmiljøene og næringslivet for økt relevans i forskningen. En egen utredning foretatt i Nordland viser at det i dag er svært få incitament som stimulerer til næringsrettet forskning. Her har både nasjonale og regionale

myndigheter så vel som den enkelte institusjon et ansvar for å finne finansieringsordninger som i større grad bidrar til samarbeid med arbeidslivet.

Mindretallets medlem, Marianne Harg fremhever at undervisningen på høyskolene må være forskningsbasert med forskning i fagene lokalt. Det er i denne sammenheng viktig at kravene til førstelinjekompetanse innefor praksisfeltet vurderes. Relevant praksis fra arbeidslivet bør telle mer enn det gjør i dagens system. Forskere som er svært opptatt av karriereveien og hva som gir uttelling her, har i dag lite motivasjon mot å samarbeide med næringslivet.

Høyskolene i regionsdebatten

Utredningen går i liten grad inn på fylkeskommunens/regionnivåets rolle. Det ser ut til å være både institusjonenes ønske og en statlig politikk at høyskolene fortsatt skal være statlig styrt. Det regionale nivået ønsker imidlertid større innflytelse over institusjonenes aktiviteter. Dette er også årsaken til at man i Nordland har inngått en egen partnerskapsavtale med høyskolene. Erfaringene herfra er at man i dag blant annet har etablert regionale stimuleringsordninger for økt forskning. Høyskolene samarbeider i noen grad om felles utdanningstilbud og partnerskapet slutter opp om felles tiltak når det gjelder utdanning, entreprenørskap og forskning til nytte for både høyskolene og samfunnet som sådan. Gjennomføring av mål og strategier i fylkesplanen og de høyere utdanningsinstitusjonens rolle her er viktig. En viss konkurranse mellom høyskolene tilsier imidlertid at samarbeidet og arbeidsdelingen kan bli bedre enn det er i dag.

Innføring av langsiktige kontrakter med årlige styringsdialogmøter mellom nasjonale og regionale myndigheter sammen med de høyere utdanningsinstitusjonene i regionen, kan være hensiktsmessig. Gjennom årlige tildelingsbrev kan man ivareta styring av institusjonene, deres profil og en intern arbeidsdeling. Det er viktig at den politiske styringen inkluderer det regionale nivåets behov – både innen utdanning og forskning. Nordområdepolitikken og andre særskilte utfordringer i regionen må ivaretas.

Oppsummering – konklusjoner

Utvalget gir en god situasjonsbeskrivelse av utviklingen innen høyskole- og universitetssektoren og de utfordringer man står overfor. Det mangler imidlertid analyser og drøftinger av utdannings- og forskningspolitikken sett i lys av regjeringens nordområdepolitikk. Kompetanseutvikling og forskning basert på regionens naturlige fortrinn er særdeles viktig for å nå nasjonale mål.

Utredningen bærer videre preg av å være skrevet ut fra et universitetsperspektiv. Man legger til grunn at forholdene innen sektoren er tilfredsstillende mens utfordringer primært ligger innen høyskolesektoren. Fylkesrådet mener det er store utfordringer innen hele området og at tiltak og løsninger må ta utgangspunkt i regionalpolitiske behov.

Det er behov for økt arbeidsdeling og større grad av spesialisering når det gjelder utdanningstilbud og forskning både nasjonalt, i Nord Norge og i Nordland. Langsiktige kontrakter med årlige styringsdialogmøter mellom nasjonale og regionale myndigheter og styrene ved utdanningsinstitusjonene i regionen bør innføres.

Det bør i utgangspunktet ikke bli lettere for høyskolene å bli universitet. Krav til antall doktorgrader og mastergradsutdanninger kan eventuelt justeres og suppleres med flere kriterier. Dette kan være knyttet til kompetanse og kapasitet til å være vertskap for en forskerskole, personalets kompetanse, institusjonens forskningsvolum og kvalitet, samarbeid med fremragende forskningsmiljøer og

bredde og dybde i fagmiljøene. Det vil imidlertid være riktig av Høgskolen i Bodø følger dagens krav når det gjelder akkreditering for å bli universitet.

Forslag om organisering av forskerutdanning gjennom egne forskerskoler støttes. Det legges til grunn en arbeids- og rolledeling ved at universiteter, de vitenskaplige høyskolene og fremste høyskolemiljø har ansvar for forskerskolene gjennom sterke fagmiljø.

Stjernøutvalgets forslag om strukturendringer med etablering av store institusjoner basert på studenttall og geografi gir ikke svar på utfordringer i sektoren. Det vil være galt å omdefinere alle høyere utdanningsinstitusjoner til universitet. Det bør etableres en politikk for tydelig rolle- og arbeidsdeling der høyskolene har tyngdepunkt i kortere og mer praksisrettede utdanninger og der universitetene har hovedansvar for master- og doktorgradsutdanninger. I tillegg vil høyskoler gi tilbud om master- og doktorgradsutdanninger der de har særlig kompetanse.

Vitenskaplige høyskoler bør fortsette som selvstendige institusjoner. Det legges til grunn at disse har en smalere faglig orientering enn universitetene men at de på sitt felt holder samme faglige nivå som et universitet. Høgskolen i Narvik bør utvikles til en vitenskaplig høyskole.

Satsingen på å utvikle Høgskolen i Bodø til Universitetet i Nordland inngår i en strategi for å styrke kompetansenivået i Nordland. Satsingen støtter også opp under Nordland fylkeskommunes overordnede mål i *Fylkesplan for Nordland 2008-201*. Målet er blant annet å fremme et kunnskapsbasert næringsliv som kan tilby spennende arbeidsplasser for velutdannet ungdom, samt å styrke innsatsen for å utvikle ny kunnskap om nordområdene som et avgjørende bidrag i den nasjonale nordområdepolitikken. Et universitet som skal dekke hele Nord Norge vil ikke ivareta verken landsdelens eller Nordlandssamfunnets behov for kompetanse og forskning. Tilgjengelighet, å kunne være en ressurs for regional utvikling, en effektiv utnyttelse av ressurser samt utvikling av faglig spisskompetanse som landsdelen trenger, tilsier behov for å få etablert et universitet i Nordland.

Det er behov for utvikling av kvaliteten i høyskolene. Undervisningen må være forskningsbasert med relevant lokal/regional praksisbasert forskning. Det er behov for et forsterket samarbeid med næringslivet og det offentlige. Høyskolenes kompetansemiljøer må brukes i desentraliserte og fleksible utdanningstilbud.

Høyskolen i Nesna må videreutvikles innen sine områder med spissing av fagfelt. Desentralisert og fleksibel undervisning må fortsatt være en sentral del av virksomheten. Det må etableres strukturer for samarbeid og arbeidsdeling i form av nettverk. Avklaringer og føringer når det gjelder studietilbud og studiekapasitet må gjøres i et samarbeid mellom regionale og nasjonale myndigheter.

Det må etableres et finansieringssystem med avtaler mellom institusjonene og Kunnskapsdepartementet som styrker den langsiktige finansieringen av virksomheten. Det må være et system som i større grad belønner praksisrettet forskning som også gir uttelling karrieremessig for forskere. Finansieringssystemet må videre stimulere institusjonene til å tilby desentraliserte og fleksible utdanningstilbud.

Høgskolene i Nordland – studier og studenter

Høgskoler	Totalt antall studenter 2007 (2006)	Derav undervisning ved institusjonen 2007 (2006)	Andel 31 år eller eldre
Høgskolen i Narvik (HIN)	1168 (1076)	1097 (1045)	32
Høgskolen i Bodø (HBO)	4305 (4298)	3435 (3565)	44
Høgskolen i Nesna /HINE)	1011 (982)	764 (505)	68

Høgskoler	Hovedstudier på bachelornivå (3-årige studier)	Derav masterstudier (2 år etter bachelor)	Registrerte master- studenter 2007
HIN	- Ingeniørfag (med ulike spesialiseringer) - Lærerutdanning i realfag og teknologi - Økonomi og administrasjon - Sykepleie	- Data/IT - Elektroteknikk - Industriell teknologi - Ingeniørdesign - Integrert bygningsteknologi - Romteknologi	- 21 - 14 - 31 - 17 - 23 - 9
HBO	- Økonomi og administrasjon - Fiskeri/akvakultur/havbruk - Lærerutdanning/pedagogikk - Sykepleie/helse/sosialfag - Samfunnsfag/historie/filosofi - IT/IKT/informatikk - Journalistikk - Kunst og kulturfag - Organisasjon og ledelse - Naturvitenskap - Markedsføring - Idrettsfag/friluftsliv - Praktisk kunnskap - Språk og litteratur - Ex.phil/Ex.fac	- Business/Siviløkonom - Energy Management - Space Information Management - Business Administration - Havbruk - Tilpassa opplæring - Rehabilitering - Helseledelse - Sosiologi - Sosialt arbeid - Politikk og samfunnsendring - Praktisk kunnskap - Spesialpedagogikk - Ecological Economics & Business Ethics	- 276 - 14 - 0 - 53 - 15 - 38 - 36 - 27 - 13 - 55 - 28 - 65 - 40 - 0
HINE	- Allmenlærerutdanning - Førskolelærerutdanning - Faglærer praktisk estetiske fag - Sykepleie - Idrett - IT/Informatikk - Drama - Musikkvitenskap - Spesialpedagogikk	- Profesjonsrettet naturfag - Musikkvitenskap	- 15 - 4